

Foto: Rudolf Svendsen

Dyrevelferd, velferdsindikatorer og velferdsbehov – hva mener vi med disse begrepene?

I dyrevelferdsloven § 23 er det lovfestet at ”Dyreholder skal sikre at dyr holdes i miljø som gir god velferd ut fra artstypiske og individuelle behov”. Begrepet velferd blir imidlertid i mange sammenhenger tillagt ulik mening, og for at lovverk og vurderinger av dyrevelferd skal være meningsfulle, trenger vi mer klarhet i hva vi egentlig mener med begreper som dyrevelferd, velferdsindikatorer og velferdsbehov. Vi vil her foreslå definisjoner for de mest brukte dyrevelferdsbegrepene.

TOR S. KRISTIANSEN | torsk@imr.no og THOMAS TORGERSEN

De fleste vil være enig i at god eller dårlig velferd er noe som oppleves av noen, og derfor eksisterer ikke begrepene ”plantevelferd” eller ”bakterievelferd”. Velferd må også være noe som oppleves kun av dyregrupper med et så avansert sentralnervesystem at det kan skape en opplevelse av å være til, eller hva vi kaller emosjoner. Velferd handler altså om hvordan individer opplever sin egen livskvalitet, og om et dyr har god eller dårlig velferd er derfor uavhengig av hva vi måtte mene om saken. Siden dyr ikke verbalt kan fortelle oss hvordan de har det, er vi avhengig av andre observerbare og målbare kvaliteter ved dyret eller miljøet som med stor sannsynlighet gir indikasjoner på dyrets livskvalitet.

Eksempel på dyrebaserte velferdsindikatorer er dyrets atferd eller utseende. Om en hund skjelver av skrekk eller er hoppende glad, er lett å se, og de fleste er i liten tvil om at en skabbete hund full av sår har dårlig velferd. Derimot kan fiskeatferd være vanskeligere å lese for utrente, men også der er de fleste enige om at en sturende, avmagret fisk opplever dårlig velferd. For de fleste husdyr, også fisk, vet vi mye om hvilke miljøforhold de kan tolerere og hvordan dette vil påvirke dyrene over tid, slik at målinger av miljøforhold i seg selv kan være gode velferdsindikatorer. Dersom oksygenmetningen i sjøvannet synker til under 40 % ved 16 °C, kan vi måle at laksen ikke greier å ta opp nok oksygen. Den skiller ut stresshormoner og viser avvikende atferd, og vi vet at den vil dø om ikke forholdene bedrer seg. Vi må anta at dette oppleves som et kraftig ubehag og per definisjon er dårlig velferd.

I dagligtale blander vi også ofte begrepet dyrevelferd med dyrenes velferdsbehov, dvs. faktorer som må være på plass for at dyr skal ha det bra, som for eksempel mat og trygghet. Opplevelsen av en behagelig eller ubehagelig tilstand skapes av nervesignaler og signalmolekyler i spesielle områder i hjernen. Disse har utviklet seg for at dyrene skal kunne overvåke om de får dekket sine behov og ledes til atferd som gir dem bedre sjanse for å overleve, vokse og reproducere. Behov som gir ulike emosjonelle reaksjoner avhengig av om behovet er dekket eller ikke, som for eksempel sult og metthet, blir kalt velferdsbehov. Dette er behov dyrene selv kan gjøre noe for å dekke, som for eksempel kurtisere en potensiell partner, gjemme seg for en predator, eller svømme bort fra dårlige miljøforhold.

Hvordan og i hvilken grad fisk opplever velferd kan vi ikke vite med sikkerhet, men vi vet at fisk har en relativt avansert hjerne, et avansert sanseapparat, og i hovedsak har de samme belønningssystemene i hjernen som pattedyr. De viser også atferd som indikerer positiv forventning, frykt og smerte, og de kan også huske positive og negative assosiasjoner over måneder og år. Det er derfor rimelig å anta at fisk opplever ulike velferdstilstander, og både Norge og flere andre land har inkludert fisk på lik linje med pattedyr i dyrevelferdslovgivningen. Nedenfor foreslår vi følgende definisjoner for ulike dyrevelferdsrelaterede begreper:

- Velferdstilstand: et individs opplevde (emosjonelle) tilstand på et gitt tidspunkt.
- Velferd: den integrerte livskvaliteten erfart av dyret selv, dvs. summen av erfarte negative og positive velferdstilstander over den valgte tidsperioden.
- Gruppevelferd: fordelingen av individers velferd i en gitt gruppe.
- Velferdsbehov: behov oppfattet av dyret og overvåket ved hjelp av dyrets emosjonelle systemer.
- Velferdsindikator: observerbar, målbart, skalerbart og verifiserbart egenskap ved dyret eller omgivelsene det lever i som er korrelert med dyrets velferd.
- Dyrebaserte velferdsindikatorer: velferdsindikatorer basert på observasjoner av dyrenes atferd, biologiske funksjon og helsetilstand.
- Ressursbaserte velferdsindikatorer: velferdsindikatorer basert på observasjoner av dyrenes omgivelser og tilgjengelige ressurser og behov.
- Operasjonelle velferdsindikatorer: velferdsindikatorer som kan observeres på en enkel og gjennomførbar måte.
- Helhetlig velferdsvurdering (Overall Welfare Assessment): en vitenskapelig basert evaluering av velferden til en gruppe dyr ved hjelp av velferdsindikatorer for alle viktige velferdsbehov (for mer informasjon se: www.imr.no/salmowa).
- Velferdsstyring (Welfare management): tilrettelegging av teknologi, driftsprosedyrer og oppdrettsmiljø for å sikre dyrene god velferd.